

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Валентин Стоянов Недев

относно дисертационния труд на Татяна Сашкова Станкова

на тема „Разследване на убийства, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирани престъпни групи“

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.6. „Право“, докторска програма „Криминалистика“

Представеният дисертационен труд е в обем 239 стр. и е структуриран по следния начин: Предговор, Съдържание, Използвани съкращения, Въведение, четири раздела, Заключение, Библиографски списък на използвани източници, Приложение.

В Предговора е обоснована актуалността на разработваната тема. Несъмнено тя е особено актуална за ефективното противодействие на организираната престъпност в България. Авторът се обосновава с изводи в редица мониторингови доклади на ЕК, в които организираната престъпност у нас е идентифицирана като сериозен проблем, включително по отношение на разследването на престъпления, извършени от организирани престъпни групи. Тези констатации изискват изучаване на криминалистични значимите признаци на тези престъпления, включително и на убийствата, извършени по поръчение или в изпълнение решение на организирани престъпни групи, както и на тактическите особености в процеса на тяхното разследване. Именно такава цел си е поставила авторката – разработване на частна криминалистична методика за разследване на този вид престъпления.

Въпреки немалкия брой научни работи в сферата на методиката на разследване на убийства, авторката констатира, че липсва комплексна работа, посветена на разработваната тема.

Във Въведението авторката е формулирала основните задачи, които се поставят пред изследването, между които от особена важност са разработването на криминалистична характеристика на този вид престъпления и на нейна основа предлагане на препоръки за ефективното им разкриване и разследване.

За решаване на задачите авторката е стъпила на емпирична база – получени данни от изучаването на 47 досъдебни и съдебни производства за период от 17 години (от всичко 142 такива дела, което представлява 34 %). Анкетните карти – Приложение А и В, са разработени при спазване изискванията на социологическата наука за разработване на анкетни карти за изучаване на документи, което гарантира получаване на обективни данни. Събраните и анализирани данни несъмнено потвърждават издигнатата научна хипотеза, а именно че убийствата по поръчение или в изпълнение на решение на организирани престъпни групи притежават типично проявяващи се криминалистични значими страни, корелационни връзки по между им и специфични особености на разследването.

За постигане на набелязаната цел авторът използва множество методи на научно познание, като анализ, синтез, аналогия, сравнение и др.

По темата на дисертацията авторът е реализирал 4 броя публикации – в периодични издания и на научни конференции.

Раздел първи е посветен на предмета на доказване при разследване на убийства, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирани престъпни групи.

Разгледани са обективната и субективната страна на този вид престъпления. Особено внимание е обърнато на връзката на субекта на убийството с организираната престъпна група, вземането на решение от организираната престъпна група. Подчертава се, че от субективна страна деецът действа при предумисъл, но е възможен и евентуален умисъл. Акцентира се на спецификата на този вид престъпления, свързана със затруднения в някои случаи при установяване на мястото и времето на извършване на престъплението.

Положителна страна на анализа на състава на престъплението е, че при него са използвани множество съдебни актове за приключени дела, тъй като в много от тях се отразява и оценката съда за качеството на доказването в хода на досъдебното производство.

В Раздел втори е предложена разгърната криминалистична характеристика на убийствата, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирани престъпни групи.

На първо място са открити особеностите на субекта на престъплението. На основата на данни от изучените дела е направена характеристика на непосредствения извършител на убийството, на лицата, изпълняващи посредническа функция и на поръчителя. След анализа на данните са предложени обобщени характеристики на участниците в престъпната дейност.

На следващо място подробно се разглеждат други елементи на криминалистичната характеристика, като: мотиви за извършване на престъплението (правилно те са диференцирани съобразно ролята на отделните участници), начините на извършване на убийството, характерните особености на жертвата (на нея също е направен обобщен портрет), времето и мястото на извършване на престъплението. Особено важно е, че авторката е успяла да открие корелационни връзки между такива елементи на престъплението като място на извършване и начин на извършване на убийството. Установяването на такива връзки дава възможност да се формулира система от реални версии относно извършителя на престъплението, когато той е неизвестен към началото на разследването.

Описанието на всички елементи на криминалистичната характеристика на убийствата е подкрепено с емпирични данни от изучените дела, което придава достоверност на това описание.

В Раздел трети са разгледани проблемите на образуване на досъдебното производство и провеждане на разследването.

На първо място са разгледани проблемите на образуване на досъдебното производство за убийства, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група. Подробно са разгледани типичните законни поводи за образуване на такива дела. Констатирано е, че в повече от случаите досъдебното производство се образува по чл. 212, ал. 2 от НПК, и то не по чл. 116, т. 10 от НК, поради което първоначално компетентна е съответната окръжна прокуратура, а не Специализираната прокуратура.

Открити са две типични следствени ситуации при образуване на делата: установено е, че убийството е извършено по поръчение или решено на организирана престъпна група или този факт не е установен веднага, но има жертва. И в двата случая авторката предлага типови програми за разследване, които имат вид на алгоритми за действие (в този смисъл може да им се даде висока оценка).

Разгледани са и последващите следствени ситуации, характеризиращи се с това, че не са установени и задържани извършителите, като е предложена съответна типова програма за разследване, както и типови програми при установяване на извършителя и неговото задържане.

На второ място е предложена система от различни видове версии, които следва да се изграждат при разследване на убийствата. Може да се оцени положително посочването на някои типични признаци, при наличието на които може да се изгради общата версия, че е извършено убийство по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група. Наред с това са предложени типови версии относно мотивите за извършване на престъплението, относно личността на поръчителя и непосредствения извършител.

В раздела е отделено място и на планирането на разследването на този вид престъпления. Съвсем правилно е акцентирано на проблемите, свързани с формиране на екипи от разследващи органи (стр. 105), както и на организиране взаимодействието с оперативно-издирвателните органи и провеждането на определени оперативно-издирвателни мероприятия в зависимост от създалата се следствена ситуация.

Раздел четвърти е посветен на специфичните особености при провеждане на следствени действия по дела за извършени убийства по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група.

В няколко подточки за разгледани типичните особености на извършване на оглед на местопроизшествие, разпит на свидетели, разпит на обвиняеми лица, назначаване на експертизи.

Авторката е успяла да открие спецификата на огледа на местопроизшествие при тези престъпления и особено организирането на охраната на местопроизшествието и определяне на центъра на същото. Много правилно специално място е отделено на електронните следи, които могат да бъдат открити на местопроизшествието във връзка с все по-голямото им значение при разкриване и разследване на убийствата. Трябва да се адмира и предложението фиксирането на местопроизшествие да се извършва и

чрез триизмерно лазерно сканиране (стр. 132). Удачно е обърнато внимание на оперативно-издирвателните действия, които следва да се извършват.

Предложени са препоръки за провеждане разпит на различните видове свидетели – пострадал (при опит за убийство), близки на жертвата, лица, осведомени за дейността на организираната престъпна група. В съответствие със спецификата на разследваните престъпления достатъчно място е отделено на мерките за защита на свидетелите и особено подробно е разгледана тактиката на разпит на свидетел с тайна самоличност.

Изброени са основните въпроси, които следва да бъдат изяснени при разпит на обвиняем за разглежданото престъпление.

С основание много място е отделено на назначаването на различни видове експертизи. Правилно подробно са разгледани експертизите, които се назначават при откриване на електронни следи – компютърни, видеотехнически, комуникационни. Подобаващо място е отредено и на ситуацияите, при които се назначават комплексни експертизи и особено на ситуационната медико-балистична експертиза (стр. 189), характерна при разследване на този вид престъпления.

В Заключението е направено обобщение на изводите от изследването (в четири точки) и са формулирани научните и научно-приложни приноси.

В Списъка на използваните източници фигурират 137 източника на кирилица и 13 на латиница, вкл. интернет-източници, между които монографии, студии, статии, наръчници, ръководства, методики, анализи.

На основата на тези констатации в дисертационния труд могат да се открият следните научни и научно-приложни резултати, представляващи оригинален принос в науката (съобразно изискванията на чл. 6, ал. 2 от Закона за развитие на академичния състав в РБ):

1. Предложена е цялостна методика на разследване на убийства, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, която по структура и съдържание отговаря на съвременните изисквания на науката криминалистика за методика на разследване на отделен вид престъпление (което е научна новост за криминалистическата наука у нас).

2. Предложена е разгърната криминалистична характеристика на убийствата, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, която е основа за даване на научнообосновани препоръки относно разследването на тези престъпления. Криминалистичната характеристика е разработена на основата на емпирично изследване по специална програма на досъдебни и съдебни производства, каквото изследване също представлява новост.

3. Принос представляват разработените обобщени характеристики на непосредствен извършител на престъплението, на посредник, на поръчител, както и на жертвата. Приносен момент са и откритите корелационни зависимости между някои от елементите на криминалистичната характеристика, които дават възможност за изграждане на реални версии.

4. Новост представлява класификацията на следствените ситуации, както първоначални, така и последващи, както и предложените типови програми за разследване в зависимост от възникналата ситуация. В същия аспект могат да се посочат и предложените системи от следствени версии, които могат да се изграждат в хода на разследването.

5. Научен и научно-приложен принос са установените специфики при извършване на отделните действия по разследването и дадените препоръки за тяхното осъществяване на основата на тези специфики – при оглед на местопроизшествие, разпит на свидетели (особено разпит на свидетел с тайна самоличност) и назначаване на експертизи. От важно значение е обръщането на внимание на назначаването на експертизи, свързани с изследването на електронни следи, както и на някои видове ситуационни експертизи. Назначаването на тези видове експертизи е важно за попълване на системата от доказателства при разследване на убийства, извършени по поръчение или в изпълнение решение на организирана престъпна група.

За подобряване съдържанието на дисертационния труд могат да се направят следните препоръки:

- във връзка с противоречивите мнения на редица учени-криминалисти относно характера и значението на понятието „криминалистична характеристика“, би било добре, макар и накратко, авторката да предложи свое схващане по този въпрос; някои от данните, получени при изследване на наказателните дела, имат по-скоро криминологично значение – например данните за броя на децата, които имат извършителите на убийства;

- класификацията на следствените ситуации, които възникват към началния етап на разследването може да се допълни със ситуацията, при която няма намерена жертва, но има категорични данни, че дадено лице е убито по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, и да се предложи типова програма за действие;

- съществен принос би представлявало по-детайлното разработване на типичните признаци (при оглед на местопроизшествие и труп), които индикират, че убийството е извършено по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група; не е издържано твърдението, че е необходимо обективизирането на два или повече признака за изграждане на обща версия относно участието на организирана престъпна група (стр. 101) – в определени случаи и един признак би бил достатъчен, стига да е съществен;

- в дисертационния труд (в раздела, посветен на планиране на разследването) може да бъде предложен алгоритъм за провеждане на някои криминалистични (тактически операции), които са много ефективни при разследване на престъпления, осъществявани от организирани престъпни групи;

- в системата на действията по разследване биха могли да бъдат разгледани: претърсване и изземване (спецификата е свързана с времето и начина на провеждането им в зависимост от следствената ситуация и с вида на предметите, книжата и компютърните системи, които могат да бъдат открити при този вид престъпления), както и използването на специални разузнавателни средства,

включително и в рамките на криминалистична операция; при описанието на действията по разследване е могло да се избегнат някои детайли, които не са специфични - например фиксирането на тези действия в съответните протоколи;

- при анализа на данните от изучените досъдебни и съдебни дела липсват констатации за допуснати грешки при разследването на подобен вид престъпления – този анализ би дал възможност за предлагане на препоръки за избягването им, както и за предложения de lege ferenda за изменения и допълнения в някои законови и подзаконови актове.

Тези препоръки по никакъв начин не намаляват научните и научно-приложни резултати, а имат за цел подобряването на дисертационния труд при евентуалното му публикуване.

Избраната от дисертанта структура на дисертационния труд, съдържанието на отделните му раздели, използвана научна литература, осъщественият анализ на архивни наказателни дела и използване на резултатите от този анализ, показват че тя притежава задълбочени теоретични знания по специалността „криминалистика“, както и способност за самостоятелни научни изследвания (съгласно изискванията на чл. 6, ал. 2 от Закона за развитие на академичния състав в РБ).

В заключение давам положителна оценка на дисертационния труд на Татяна Сашкова Станкова за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

23.05.2018 г.

ДАЛ СТАНОВИЩЕТО:

(доц. д-р В. Недев)

